

หัตถกรรมไม้ตาลภาคกลาง : การศึกษาภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านการผลิต
และการพัฒนาเชิงพาณิชย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

PALMYRA PALM HANDICRAFT IN CENTRAL REGION : A STUDY OF INDIGENOUS
KNOWLEDGE OF PRODUCTION AND COMMERCIAL DEVELOPMENT
BY COMMUNITY PARTICIPATION

บุญเรือง สมประจบ*

Boonrueng Somprajob*

E-mail: boonrueng_s@rmutt.ac.th

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี จ.ปทุมธานี 12110

Faculty of Fine and Applied Arts, Rajamangala University of Technology Thanyaburi,
Pathum Thani 12110 Thailand

*Corresponding author E-mail: boonrueng_s@rmutt.ac.th

(Received: October 15, 2021; Revised: November 20, 2021; Accepted: December 1, 2021)

ABSTRACT

This research aimed to study the palmyra palm handicraft history, the development of palmyra palm handicraft in central region, and the product development of palmyra palm crafts. product development of palmyra palm crafts. The sample consisted of 166 people: 30 key informants, 56 casual informants, and 80 general informants. The research instruments used were for survey, observation, structured interview and unstructured interview, participant observation and non-participant observation, and focused group and workshops. Data were analyzed following the objectives of the research and presented by descriptive analysis.

The findings show that the history of palmyra palm handicrafts in the central region originated in Nong Prong sub-district, Khao Yoi district, Phetchaburi province. Folk wisdom in the production process was found that the type of palmyra palm is a lathe work. Usability is a mortar, pestle, coaster, etc. According to the style and the needs of customers, Thai patterns were used. The 50 years old or older palmyra palms were used as materials. A lathe and wood turning equipment were used as tools. Wood turning tools are always maintained. Production process uses the method of turning it into the desired shape and in conservation. The development of palmyra palm products is 12 zodiac patterns with Thai lacquer works techniques.

The satisfaction assessment results of the consumer groups were found that the overall satisfaction was at the high level ($\bar{x} = 4.55$, S.D. = 0.49).

Keywords: Indigenous knowledge; Palmyra palm handicraft; Indigenous knowledge of production; Commercial development by community participation

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาประวัติและพัฒนาการของงานหัตถกรรมไม้ตาลภาคกลาง ภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านกระบวนการผลิตงานหัตถกรรมไม้ตาลภาคกลาง และพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไม้ตาลภาคกลางเพื่อเพิ่มคุณค่าทางวัฒนธรรมและมูลค่าเชิงพาณิชย์โดยการมีส่วนร่วมชุมชน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 166 คน ประกอบด้วยกลุ่มผู้รู้ จำนวน 30 คน กลุ่มผู้ปฏิบัติ จำนวน 56 คน และกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 80 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสำรวจ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การประชุมเชิงปฏิบัติการ นำเสนอข้อมูลโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์และใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS วิเคราะห์ข้อมูลหาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

ประวัติความเป็นมางานหัตถกรรมไม้ตาลภาคกลางพบว่า เกิดขึ้นที่ตำบลหนองปรัง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ในส่วนของภูมิปัญญาพื้นบ้าน พบว่า ด้านประเภทของงานไม้ตาลเป็นงานกลึง ด้านลักษณะของประโยชน์ใช้สอยพบว่าผลิตเป็น ครก สาก จานรองแก้ว เป็นต้น ด้านรูปแบบพบว่าทำตามความต้องการของลูกค้า ด้านลวดลายพบว่าใช้ลวดลายไทย ด้านวัสดุพบว่าใช้ไม้ตาลที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป ด้านเครื่องมือใช้เครื่องกลึงและอุปกรณ์งานกลึงไม้ ด้านการบำรุงรักษาพบว่า มีการดูแลรักษาเครื่องมือกลึงไม่อยู่เสมอ ด้านกระบวนการผลิตพบว่าใช้วิธีการกลึงให้เป็นรูปทรงตามที่ต้องการ และด้านการอนุรักษ์พบว่ามีการรักษาแบบดั้งเดิม ในส่วนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ไม้ตาลพบว่าพัฒนาเป็นรูปแบบโคมไฟไม้ตาลลวดลาย 12 นักษัตรเขียนลายรดน้ำ และผลการประเมินความพึงพอใจของกลุ่มผู้บริโภคพบว่ามีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.55$, S.D. = 0.49)

คำสำคัญ: ภูมิปัญญาพื้นบ้าน; หัตถกรรมไม้ตาล; ภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านการผลิต; การพัฒนาเชิงพาณิชย์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

1. บทนำ

หัตถกรรมไม้ตาลเป็นงานหัตถกรรมพื้นบ้านของไทยที่ผลิตในทุกภูมิภาค โดยใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น ชาวบ้านนิยมทำกันเมื่อว่างจากการทำนา ทำสวนหรือทำไร่ ซึ่งเป็นอาชีพหลักโดยใช้วัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่น หากทำได้มากพอก็นำไปแลกเปลี่ยนหรือขายกันในหมู่บ้านหรือต่างหมู่บ้าน ปัจจุบันงานหัตถกรรมไม้ตาลที่ชาวบ้านทำ ได้รับความนิยมน้อยลง จึงมีการพัฒนารูปแบบและประโยชน์ใช้สอยให้เพิ่มขึ้น มีแหล่งที่ทำหัตถกรรมไม้ตาลอยู่ในหลายหมู่บ้านทั่วประเทศ โดยเฉพาะในภาคกลาง

แหล่งผลิตงานหัตถกรรมไม้ตาลในภาคกลางในปัจจุบันมีหลายแห่ง กระจุกกระจายอยู่ทั่วไป แต่ที่สามารถสืบค้นประวัติศาสตร์และพัฒนาการได้อย่างชัดเจน ซึ่งมีกระบวนการผลิตและรูปแบบเฉพาะที่เป็นเอกลักษณ์ สะท้อนให้เห็นคุณค่าทางวัฒนธรรม คือ จังหวัดเพชรบุรี นับได้ว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของงานฝีมือและศิลปวัฒนธรรมของไทยชนิดหนึ่ง ถึงแม้ว่างานหัตถกรรมไม้ตาลของจังหวัดเพชรบุรี เป็นที่รู้จักกันดีว่ามีคุณภาพและยังเป็นแหล่งภูมิปัญญาที่เป็นมรดกที่สำคัญของประเทศ แต่ไม่มีข้อสรุปที่ชัดเจนว่ากระบวนการผลิตงานหัตถกรรมไม้ตาลในปัจจุบันเป็นกระบวนการที่สืบต่อมาจากแหล่งใด เพราะมีข้อแตกต่างบางประการที่ยังไม่มีคำอธิบายอย่างชัดเจน อีกทั้งรูปแบบของงานหัตถกรรมไม้ตาลในอดีตมีความเหมือนหรือแตกต่างกันเล็กน้อยเพียงใด มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันทางเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์หรือภูมิปัญญาในการกำหนดรูปแบบผลิตภัณฑ์อย่างไร และจากการสัมภาษณ์ Champathong [1] ผู้นำกลุ่มชุมชนไม้ตาลและยังพบประเด็นปัญหาเกี่ยวกับงานหัตถกรรมไม้ตาลดังนี้ คือ รูปแบบงานหัตถกรรมไม้ตาลไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค

จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยทำการวิจัยเรื่อง หัตถกรรมไม้ตาลภาคกลาง : การศึกษาภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านการผลิต และการพัฒนาเชิงพาณิชย์โดยการมีส่วนร่วมชุมชน โดยมุ่งการพัฒนางานหัตถกรรมที่ยังคงตั้งอยู่บนฐานคิดและภูมิปัญญาท้องถิ่นเดิม การบูรณาการแนวคิดใหม่ กับแนวคิดดั้งเดิมโดยเฉพาะการพัฒนาวัสดุ กระบวนการผลิตและรูปแบบผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ขึ้นใหม่เพื่อเพิ่มทั้งคุณค่า และมูลค่าของผลิตภัณฑ์สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและผู้บริโภคต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาประวัติและพัฒนาการของงานหัตถกรรมไม้ตาลภาคกลาง
- 2.2 เพื่อศึกษาภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านกระบวนการผลิตงานหัตถกรรมไม้ตาลภาคกลาง
- 2.3 เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไม้ตาลภาคกลางเพื่อเพิ่มคุณค่าทางวัฒนธรรมและมูลค่าเชิงพาณิชย์โดยการมีส่วนร่วมชุมชน

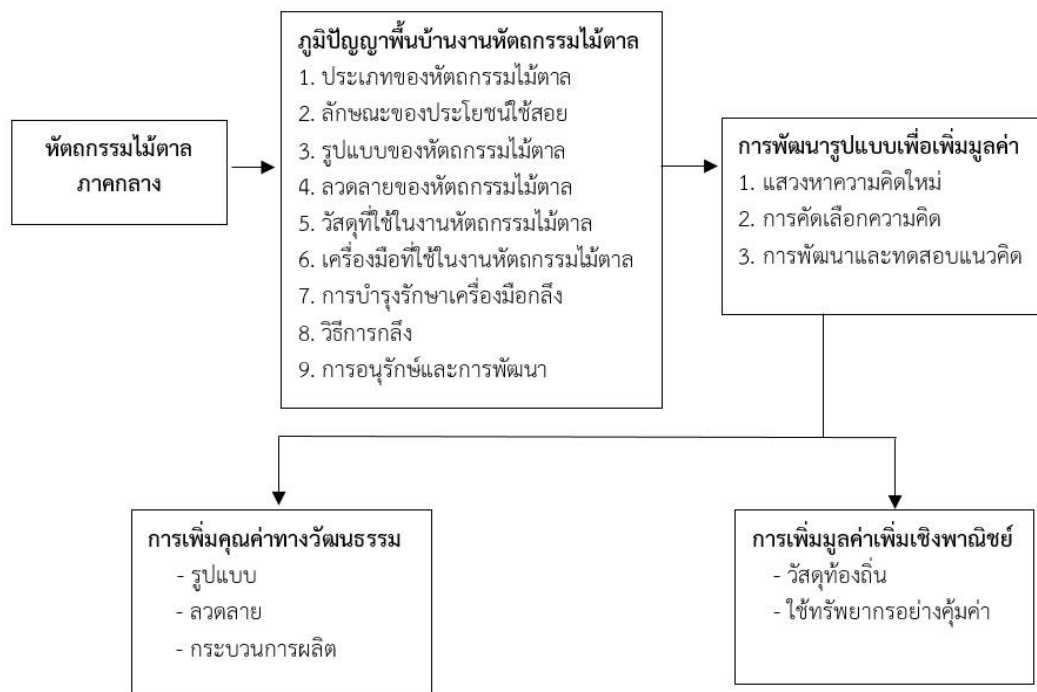
3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1 ขอบเขตพื้นที่วิจัย ได้แก่ แหล่งผลิตและจำหน่ายงานหัตถกรรมไม้ตาล โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงแหล่งผลิตที่มีกระบวนการผลิตและรูปแบบเฉพาะที่เป็นเอกลักษณ์ สะท้อนให้เห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งประกอบด้วย 8 ตำบล คือ กลุ่มสตรีสหกรณ์ ตำบลเขาย้อย กลุ่มผลิตภัณฑ์กลึงไม้ตาล ตำบลหนองปรัง บ้านดอนทราย กลุ่มกลึงไม้ตาลทับคาง ตำบลทับคาง กลุ่มหัตถกรรมพื้นบ้าน ตำบลบ้านหาด กลุ่มสตรีทำไม้ตาล ตำบลบางจาน กลุ่มเพชรศิราภรณ์เครื่องประดับไทย ตำบลท่าราบ บ้านทุ่งลม กลุ่มผลิตภัณฑ์ไม้ตาล ตำบลโพไร่หวาน และกลุ่มศิราภรณ์ตอนยาง ตำบลตอนยาง

3.2 ขอบเขตวิธีวิจัย เป็นวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การประชุมเชิงปฏิบัติการ แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลจากเอกสารตามความมุ่งหมายการวิจัย ตามแนวคิดของ Chantavanich [2] ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ของ Denzin คือ การแสวงหาความเชื่อถือได้ของข้อมูลจากแหล่งที่แตกต่างกัน และใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ทำการวิเคราะห์แบบสอบถามซึ่งใช้สอบถามกลุ่มผู้บริโภคหรือผู้ที่สนใจผลิตภัณฑ์ที่เข้ามาในชุมชน

3.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง หัตถกรรมไม้ตาลภาคกลาง : การศึกษาภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านการผลิต และการพัฒนาเชิงพาณิชย์ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาดังนี้

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยนี้ใช้ประชากรคือ แหล่งผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไม้ตาลในภาคกลาง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่พื้นที่ที่เป็นแหล่งผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไม้ตาลที่มีกระบวนการผลิตและรูปแบบเฉพาะที่เป็นเอกลักษณ์ของภาคกลางคือจังหวัดเพชรบุรีจำนวน 8 แห่งคือ กลุ่มสตรีสหกรณ์ กลุ่มผลิตภัณฑ์กลึงไม้ตาลบ้านดอนทราย กลุ่มกลึงไม้ตาลทับคางบ้านดอนสะพัง กลุ่มหัตถกรรมพื้นบ้าน กลุ่มสตรีทำไม้ตาล กลุ่มเพชรศิราภรณ์เครื่องประดับไทยบ้านทุ่งลม กลุ่มผลิตภัณฑ์ไม้ตาล และกลุ่มศิราภรณ์ตอนยาง ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง 3 กลุ่มคือ กลุ่มผู้รู้จำนวน 30 คน กลุ่มผู้ปฏิบัติจำนวน 56 คน และกลุ่มผู้เกี่ยวข้องจำนวน 80 คน ได้แก่ ผู้บริโภคและผู้สนใจผลิตภัณฑ์ที่เข้ามาในชุมชน รวมทั้งหมด 166 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต แบบสนทนา และการประชุมเชิงปฏิบัติการ และใช้แบบสอบถามความคิดเห็นของกลุ่มผู้บริโภคหรือผู้ที่สนใจที่มีต่อผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไม้ตาลภาคกลางที่ได้รับการปรับปรุงแล้ว วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ตัดทำการวิเคราะห์แบบสอบถามซึ่งใช้สอบถามกลุ่มผู้บริโภคหรือผู้ที่สนใจผลิตภัณฑ์ สถิติที่ใช้คือ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5. ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ประวัติและพัฒนาการของงานหัตถกรรมไม้ตาลภาคกลาง ผลิตภัณฑ์ไม้ตาลผลิตขึ้นในพุทธศักราช 2515 ที่หมู่ 1 ตำบลหนองปรุง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี โดยนายสุจินต์ ศรีสวัสดิ์ เป็นผู้ริเริ่มนำงานกลึงไม้เข้ามาในชุมชน โดยทำเป็นรูปแบบต่าง ๆ เช่น ครก สาก รูปแบบโคมไฟ เป็นต้น

ตอนที่ 2 ภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านกระบวนการผลิตงานหัตถกรรมไม้ตาลภาคกลาง แบ่งออกเป็น 9 ด้าน ได้แก่ ด้านประเภทของงานไม้ตาลพบว่า หัตถกรรมไม้ตาลจำแนกเป็นประเภทเครื่องใช้สอย ประเภทของประดับตกแต่ง และของที่ระลึก โดยผลิตสินค้าตามความต้องการของลูกค้า ด้านลักษณะประโยชน์ใช้สอยของงานไม้ตาลพบว่า มีการเรียนรู้การทำผลิตภัณฑ์ไม้ตาลจากญาติผู้ใหญ่ของตนเองที่สืบทอดกันต่อ ๆ มา การทำสินค้าประเภทแรกคือ ครกและสาก จากนั้นได้พัฒนามาเป็นเขียนหมาก แก้วน้ำ และผอบไม้ตาลปิดทองประดับ เป็นต้น ด้านรูปแบบของงานไม้ตาลพบว่า เป็นผลิตภัณฑ์แบบโบราณและแบบสมัยใหม่ที่ลูกค้านำรูปแบบมาให้ช่างผลิต ด้านลวดลายงานไม้ตาลพบว่า ส่วนใหญ่เป็นลวดลายเขียนไม้ตาลและลวดลายที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เป็นของตนเอง เช่น ลวดลายที่เกี่ยวกับความเชื่อต่าง ๆ ใช้เทคนิคการปิดทองเพื่อให้เกิดความสวยงาม ด้านวัสดุ ใช้ไม้ตาลที่มีอายุขั้นต่ำที่สุด 50 ปีขึ้นไป โดยจะเลือกใช้ไม้ตาลชนิดตัวผู้และตัวเมีย ลักษณะไม้ตาลตัวผู้เนื้อไม้ตาลจะตันสามารถนำไปกลึงทั้งต้น แต่ถ้าเป็นไม้ตาลตัวเมียจะมีลักษณะด้านในลำต้นจะกลวง ต้องเลือกเอาเฉพาะส่วนที่อยู่ด้านข้างในลำต้นที่มีความหนาเหมาะสมสร้างสรรค์ผลงาน ด้านเครื่องมือที่ใช้ในงานไม้ตาล คือ เครื่องกลึงไม้ ไขมีดขนาดต่าง ๆ เลื่อย ขวาน มีด และค้อน และเคลือบเงาด้วยน้ำมันวานิช ด้านการบำรุงรักษาเครื่องมืองานไม้ตาลพบว่า ช่างจะทำความสะอาดและจัดเก็บดูแลให้มีความคมอยู่เสมอ และจัดเก็บในกล่องเครื่องมือหรือตู้เก็บเครื่องมือให้เรียบร้อย ด้านวิธีการงานไม้ตาลพบว่า เริ่มจากแปรรูปไม้ตาลท่อนใหญ่ให้เป็นชิ้นเล็ก ๆ ตามขนาดของรูปแบบสินค้า แล้วนำเข้าเครื่องกลึงให้เป็นรูปทรงตามที่ต้องการ นำชิ้นงานมาขัดด้วยกระดาษทรายเพื่อให้พื้นผิวเรียบ ไม่มีเศษขุยของเนื้อไม้ นำไปเคลือบเงาด้วยน้ำมันวานิชแล้วนำไปตากแดด ด้านการอนุรักษ์และการพัฒนางานไม้ตาลพบว่า ชุมชนมีการรักษารูปแบบผลงานเก่า ๆ เพราะเป็นเอกลักษณ์ แต่ก็สามารถพัฒนารูปแบบใหม่ ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้า

ตอนที่ 3 การพัฒนารูปแบบงานหัตถกรรมไม้ตาลภาคกลางเพื่อเพิ่มคุณค่าทางวัฒนธรรมและมูลค่าเชิงพาณิชย์ ใช้รูปแบบศิลปวัฒนธรรมและเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น คือ ผลิตภัณฑ์โคมไฟไม้ตาล ลวดลาย 12 นักษัตร โดยใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมคือวิธีการกลึงไม้ตาล และเขียนลวดลายด้วยเทคนิคลายรดน้ำ ดังแสดงในรูปที่ 2 ถึงรูปที่ 13

รูปที่ 2 โคมไฟไม้ตาลลวดลายปี่ชวด

รูปที่ 3 โคมไฟไม้ตาลลวดลายปี่ลู่

รูปที่ 4 โคมไฟไม้ตาลลวดลายปี่ฆาล

รูปที่ 5 โคมไฟไม้ตาลลวดลายปี่เถาะ

รูปที่ 6 โคมไฟไม้ตาลวดลายปี่มะโรง

รูปที่ 7 โคมไฟไม้ตาลวดลายปี่มะเส็ง

รูปที่ 8 โคมไฟไม้ตาลวดลายปี่มะเมีย

รูปที่ 9 โคมไฟไม้ตาลวดลายปี่มะแมม

รูปที่ 10 โคมไฟไม้ตาลวดลายปี่วอก

รูปที่ 11 โคมไฟไม้ตาลวดลายปี่ระกา

รูปที่ 12 โคมไฟไม้ตาลวดลายปี่จ้อ

รูปที่ 13 โคมไฟไม้ตาลวดลายปี่กุน

ตารางที่ 1 การประเมินความพึงพอใจของกลุ่มผู้บริโภคหรือผู้ที่สนใจผลิตภัณฑ์ที่มีต่อโคมไฟไม้ตาลวดลาย 12 นกขัตรี

ลำดับที่	โคมไฟไม้ตาลวดลาย 12 นกขัตรีที่ประเมิน	ระดับความพึงพอใจ		
		$\bar{x}$	S.D.	แปลความ
1.	รูปที่ 2 โคมไฟไม้ตาลวดลายปี่ขลุ่ย	4.51	0.45	มากที่สุด
2.	รูปที่ 3 โคมไฟไม้ตาลวดลายปี่ฉลุ	4.54	0.44	มากที่สุด
3.	รูปที่ 4 โคมไฟไม้ตาลวดลายปี่ขาล	4.51	0.43	มากที่สุด
4.	รูปที่ 5 โคมไฟไม้ตาลวดลายปี่เถาะ	4.67	0.53	มากที่สุด
5.	รูปที่ 6 โคมไฟไม้ตาลวดลายปี่มะโรง	4.60	0.33	มากที่สุด
6.	รูปที่ 7 โคมไฟไม้ตาลวดลายปี่มะเส็ง	4.55	0.54	มากที่สุด
7.	รูปที่ 8 โคมไฟไม้ตาลวดลายปี่มะเขี	4.52	0.52	มากที่สุด
8.	รูปที่ 9 โคมไฟไม้ตาลวดลายปี่มะแหม	4.60	0.42	มากที่สุด
9.	รูปที่ 10 โคมไฟไม้ตาลวดลายปี่วอก	4.62	0.59	มากที่สุด
10.	รูปที่ 11 โคมไฟไม้ตาลวดลายปี่ระกา	4.48	0.58	มาก
11.	รูปที่ 12 โคมไฟไม้ตาลวดลายปี่จ้อ	4.61	0.55	มากที่สุด
12.	รูปที่ 13 โคมไฟไม้ตาลวดลายปี่กู่	4.48	0.58	มาก
	รวม	4.55	0.49	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 ผลการประเมินความพึงพอใจของกลุ่มผู้บริโภคหรือผู้ที่สนใจผลิตภัณฑ์ที่มีต่อโคมไฟไม้ตาลวดลาย 12 นกขัตรีพบว่า มีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.55$, S.D. = 0.49) เมื่อพิจารณาแต่ละรูปแบบพบว่า มีความพึงพอใจโดยรวมในระดับมากที่สุดเกือบทุกรูปแบบ โดยรูปแบบที่มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ รูปที่ 5 โคมไฟไม้ตาลวดลายปี่เถาะ ($\bar{x} = 4.67$, S.D. = 0.53) รูปที่ 10 โคมไฟไม้ตาลวดลายปี่วอก ($\bar{x} = 4.62$, S.D. = 0.59) และรูปที่ 12 โคมไฟไม้ตาลวดลายปี่จ้อ ($\bar{x} = 4.61$, S.D. = 0.55) ตามลำดับ

6. สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ประวัติและพัฒนาการของงานหัตถกรรมไม้ตาลภาคกลาง ผลิตภัณฑ์ไม้ตาลผลิตขึ้นในพุทธศักราช 2515 ที่หมู่ 1 ตำบลหนองปรุง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี โดยนายสุนันต์ ศรีสวัสดิ์ เป็นผู้ริเริ่มนำงานกลึงไม้เข้ามาในชุมชน โดยทำเป็นรูปแบบต่าง ๆ เช่น ครก สาก รูปแบบโคมไฟ เป็นต้น

ตอนที่ 2 ภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านกระบวนการผลิตงานหัตถกรรมไม้ตาลภาคกลาง ด้านประเภท ได้แก่ ประเภทเครื่องใช้สอย ประเภทของประดับตกแต่ง และของที่ระลึก โดยผลิตสินค้าตามความต้องการของลูกค้า ด้านลักษณะประโยชน์ใช้สอยพบว่า มีการเรียนรู้การทำผลิตภัณฑ์ไม้ตาลจากญาติผู้ใหญ่ของตนเองที่สืบทอดกันต่อ ๆ มา การทำสินค้าประเภทแรก คือ ครกและสาก ด้านรูปแบบเป็นผลิตภัณฑ์แบบโบราณและแบบสมัยใหม่ ได้แก่ ครก สากและโคมไฟ พัฒนามาเป็นรูปแบบของผลิตภัณฑ์ลูกค้าต้องการ ด้านลวดลายพบว่า ส่วนใหญ่จะเป็นลายไม้ตาลและใช้เทคนิคกลึงปิดทอง ด้านวัสดุที่ใช้พบว่า เป็นไม้ตาลที่มีอายุขั้นต่ำที่สุด 50 ปีขึ้นไป ด้านเครื่องมือที่ใช้คือ เครื่องกลึงไม้ ไข่มุด ด้านการบำรุงรักษาคือ ทำความสะอาดทุกวัน แล้วเก็บในกล่องเครื่องมือหรือตู้เก็บเครื่องมือ ด้านวิธีการพบว่า เริ่มจากแปรรูปไม้ตาลท่อนใหญ่ตามขนาดของรูปแบบสินค้าที่จะทำ แล้วนำเข้าเครื่องกลึงให้เป็นรูปทรงตามที่ต้องการด้านการอนุรักษ์และการพัฒนาพบว่า ชุมชนมีการรักษารูปแบบผลงานเก่า ๆ เพราะเป็นเอกลักษณ์ แต่ก็สามารถพัฒนาปรับเปลี่ยนใหม่ ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้า

ตอนที่ 3 การพัฒนารูปแบบงานหัตถกรรมไม้ตาลภาคกลางเพื่อเพิ่มคุณค่าทางวัฒนธรรมและมูลค่าเชิงพาณิชย์ ด้านรูปแบบคงความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน เช่น รูปแบบโคมไฟและรูปแบบเครื่องใช้ในอดีต ได้แก่ เขียนหมาก เป็นต้น ด้านลวดลายควรรักษาลวดลายที่เป็นลายไทยหรือลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น ลวดลาย 12 นกขัตรี ตามราศีเกิดของที่เป็นเอกลักษณ์ของประเทศไทย ด้านกระบวนการผลิตควรใช้วิธีการผลิตแบบภูมิปัญญาดั้งเดิมที่ปรากฏ แต่อาจมีการใช้เทคโนโลยีทางด้านเครื่องมือ เครื่องจักรเข้าไปช่วยทำให้งานมีความประณีตและรวดเร็วทันกับความต้องการของลูกค้า ด้านของวัสดุส่วนใหญ่เป็นวัสดุธรรมชาติของชุมชนเช่น ไม้ตาล เป็นต้น

7. อภิปรายผลการวิจัย

ตอนที่ 1 จุดเริ่มต้นของผลิตภัณฑ์ไม้ตาลผลิตขึ้นในพุทธศักราช 2515 ที่หมู่ 1 ตำบลหนองปรัง อำเภอยาย้อย จังหวัดเพชรบุรี โดยนายสุจินต์ ศรีสวัสดิ์ เป็นผู้ริเริ่มนำงานกลึงไม้เข้ามาในชุมชน โดยทำเป็นรูปแบบต่าง ๆ เช่น ครก สาก รูปแบบโคมไฟ เป็นต้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Petpaow [3] ที่พบว่า ทุกกระบวนการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้องใช้องค์ความรู้ การสืบทอดวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ซึ่งมีปัจจัยหลักมาจากความสามารถและทักษะพิเศษของบุคคล และสอดคล้องกับ Deeboonme Na Chumphae [4] ที่ให้ความเห็นว่าศิลปะพื้นบ้าน หมายถึง งานของชาวบ้านทั่ว ๆ ไปที่ใช้ความคิด พยายามทำด้วยมือ สร้างผลงานอันมีความสวยงามอย่างเรียบง่าย มีประโยชน์ใช้สอยตามท้องถิ่น ชนบทพื้นบ้านทั่วไปโดยได้รับสภาพจากธรรมชาติ สังคม ชนบทธรรมเนียม ประเพณี ความเป็นอยู่

ตอนที่ 2 ภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านประเภทของงานไม้ตาล พบว่า หัตถกรรมไม้ตาลสามารถจำแนกเป็นประเภทเครื่องใช้สอย ประเภทของประดับตกแต่ง และของที่ระลึกโดยผลิตสินค้าตามความต้องการของลูกค้า ด้านลักษณะประโยชน์ใช้สอยของงานไม้ตาลพบว่ามีการเรียนรู้การทำผลิตภัณฑ์ไม้ตาลจากญาติผู้ใหญ่ของตนเองที่สืบทอดกันต่อ ๆ มา การทำสินค้าประเภทแรกคือ ครก และสากด้านรูปแบบของงานไม้ตาล พบว่ารูปแบบเป็นผลิตภัณฑ์ แบบโบราณและแบบสมัยใหม่ ได้แก่ ครก สาก และโคมไฟ จากนั้นได้พัฒนามาเป็นรูปแบบของผลิตภัณฑ์ลูกค้าต้องการ สอดคล้องกับ Tangcharoen [5] ที่กล่าวถึงประโยชน์ของการออกแบบมี 2 ประเภทคือ การออกแบบเพื่อประโยชน์ใช้สอย ผู้ออกแบบโดยมากจะต้องคำนึงถึงประโยชน์ที่จะได้รับเป็นจุดมุ่งหมายแรกของการออกแบบ การออกแบบเพื่อประโยชน์ในการใช้สอย และการออกแบบเพื่อความงามมีจุดมุ่งหมายในการออกแบบเพื่อให้เกิดความงามจะเน้นประโยชน์ทางด้านจิตใจเป็นหลัก ซึ่งผลจากการออกแบบจะทำให้ผู้ที่พบเห็นเกิดความสุข ความพึงพอใจ ได้แก่ การออกแบบด้านจิตรกรรม ประติมากรรม ตลอดจนงานออกแบบตกแต่งต่าง ๆ ด้านลวดลายงานไม้ตาล พบว่า ลวดลายของงานไม้ตาล ส่วนใหญ่จะเป็นเส้นไม้ตาลและใช้เทคนิคลงรักปิดทอง ด้านวัสดุที่ใช้ในงานไม้ตาล พบว่าวัสดุหลักส่วนใหญ่ คือ ไม้ตาลที่มีอายุขั้นต่ำที่สุด 50 ปีขึ้นไป ด้านเครื่องมือที่ใช้ในงานไม้ตาลคือ เครื่องกลึงไม้ พร้อมใบมีดขนาดต่าง ๆ ด้านการบำรุงรักษาเครื่องมืองานไม้ตาลพบว่า หลังจากการใช้งานในแต่ละวันจะต้องทำความสะอาดก่อนแล้วเก็บในกล่องเครื่องมือหรือตู้เก็บเครื่องมือให้เรียบร้อย ด้านวิธีการพบว่า วิธีการงานไม้ตาลเริ่มจากแปรรูปไม้ตาลท่อนใหญ่ให้เป็นชิ้นเล็ก ๆ ตามขนาดของรูปแบบสินค้าที่จะทำ แล้วนำเข้าเครื่องกลึงให้เป็นรูปทรงตามสินค้าที่ต้องการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kerdpum [6] ที่พบว่า การกลึงขึ้นรูปไม้ตาลโตนดให้เป็นผลิตภัณฑ์ด้วยการนำไม้ตาลโตนดไปกลึงขึ้นรูปให้เป็นชิ้นผลิตภัณฑ์ บางชิ้นมีรูปทรงที่ซับซ้อน จึงจำเป็นต้องกลึงแยกชิ้นส่วนกัน ก่อนจะนำแต่ละส่วนนั้นมาประกอบให้เข้ากันเป็นชิ้นเดียวกัน โดยการคำนวณสัดส่วนของผลิตภัณฑ์อย่างเข้าใจและทำผลิตภัณฑ์ออกมาด้วยสัดส่วนที่ถูกต้อง มีลักษณะสมส่วนตามความเป็นจริง หลังจากกลึงขึ้นรูปผลิตภัณฑ์เสร็จ จะนำไปตากแดดให้แห้งก่อนนำมาขัดพื้นผิวให้เรียบแล้วทาแลกเกอร์เคลือบให้สวยงาม

ตอนที่ 3 การพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไม้ตาลภาคกลางเพื่อเพิ่มคุณค่าทางวัฒนธรรมและมูลค่าเชิงพาณิชย์โดยการมีส่วนร่วมชุมชน โดยพัฒนาผลิตภัณฑ์เป็นรูปโคมไฟไม้ตาลลวดลาย 12 นักษัตร ใช้เทคนิคเขียนลายรดน้ำลงบนผลิตภัณฑ์และประเมินความพึงพอใจของกลุ่มผู้บริโภคหรือผู้ที่สนใจผลิตภัณฑ์ที่มีต่อรูปแบบงานหัตถกรรมไม้ตาลลวดลาย 12 นักษัตรโดยมีความพึงพอใจโดยรวมในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับ Chamchan และ Boonyamanond [7] ที่กล่าวว่า การสร้างสรรค์และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญาที่เชื่อมโยงกับพื้นฐานทางวัฒนธรรม เป็นหนทางของการพัฒนาที่จะสามารถนำมาซึ่งการเติบโตทางเศรษฐกิจ และความมั่งคั่งของมูลค่าเพิ่ม และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Leunam [8] ที่ได้มีการสำรวจความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์ใหม่ พบว่า ผู้ผลิตมีความพอใจและเห็นว่ารูปทรงและกรรมวิธีการตกแต่งมีความเหมาะสมกับกรรมวิธีการผลิตของชุมชนและเหมาะสมในการนำไปพัฒนากับกรรมวิธีการผลิตภายในชุมชน ผู้ผลิตและผู้บริโภคมีความพึงพอใจและเห็นว่ารูปทรงและการตกแต่งมีความเหมาะสมสวยงามเป็นที่น่าพอใจ

8. ข้อเสนอแนะ

จากศึกษาการวิจัยเรื่อง หัตถกรรมไม้ตาลภาคกลาง : การศึกษาภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านการผลิต และการพัฒนาเชิงพาณิชย์ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านงานหัตถกรรมในทุกแขนงงานหัตถกรรมของประเทศไทยเพื่อให้มีฐานข้อมูลเพิ่มมากขึ้น
2. ควรมีการศึกษาการใช้ประโยชน์จากวัสดุไม้ตาลเพื่อพัฒนาเป็นรูปแบบงานหัตถกรรมอื่น ๆ มากขึ้นทั้งนี้เพื่อเป็นการอนุรักษ์และลดการทำลายสิ่งแวดล้อม

3. ควรมีการศึกษาวิจัยการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไม้ตาลกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อเป็นการทำงานวิจัยเชิงบูรณาการ
4. ควรมีการศึกษาวิจัยการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากจากวัสดุที่เป็นวัสดุธรรมชาติอื่น ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

เอกสารอ้างอิง

- [1] Champathong, S. (2019). Interview, July 18.
- [2] Chantavanich, S. (2004). **Qualitative research methods**. 12th ed. Bangkok: Chulalongkorn University. 129-130. (in Thai)
- [3] Petpaow, P. (2014). The Process of the creative economy to raise OTOP products to the international level of tambol Don Tum, Banglen district, Nakhonpathom province. **Veridian E-Journal**. 7(1), 375. (in Thai)
- [4] Deeboonme Na Chumphae, S. (2007). **Designing resulting from technology**. Bangkok: Odeon store. 49. (in Thai)
- [5] Tangcharoen, W. (2004). **Postmodern art**. Bangkok: E and IQ. 62. (in Thai)
- [6] Kerdpum, O. (2008). **An analytical study of palm wood products in Phetchaburi**. M.A. (Art Education), Bangkok: Graduate School. Srinakharinwirot University. 227. (in Thai)
- [7] Chamchan, C., & Boonyamanond, S. (2013). Roles of creative economy for community and social development in Thailand. **Development Economic Review**. 7(1), 111. (in Thai)
- [8] Leunam, S. (2012). **A development decoration motif on pottery of Huivungnong for added value**. (Report). Loei Rajabhat University. (in Thai)